

Trepart: Det kan Løkke og co. lære af historien

De seneste trepartsforhandlinger kuldsejlede i 2012, men er stof til eftertanke inden de nye forhandlinger. Arbejdsmarkedsforskerne Jesper Due og Jørgen Steen Madsen gæsteforelæser hos Poli-Lab.

ARTIKEL

Jesper Due & Jørgen Steen Madsen

politiken.dk, 12. februar 2016

Den smalle Venstre-regering har vovet pelsen. Det mislykkede forsøg med trepartsforhandlinger under S-R-SF-regeringen i 2012 betød, at det foreløbig blev opgivet som redskab til løsning af overordnede samfundspolitiske problemer. Men torsdag blev en ny omgang alligevel skudt i gang. Hvad kan parterne så lære af fortiden? Det ser vi på med udgangspunkt i de kuldsejlede forhandlinger fra 2012 og de omvendt succesfulde af slagsen, der førte til fælleserklæringen i 1987. Man kan sige, at tre betingelser skal opfyldes, hvis der skal være udsigt til, at trepartsforhandlinger fører til noget:

- 1. Der skal være noget væsentligt at tale om, og aktørerne skal være godt forberedt.**
- 2. Parterne skal have noget at bytte med.**
- 3. Parterne skal have prokura (dvs. mandat til at træffe de nødvendige beslutninger og herunder tage ansvar politisk og økonomisk).**

De tre betingelser, som er blevet formuleret af en repræsentant for de faglige organisationer, blev opfyldt af de centrale aktører under forløbet med arbejdsmarkedspensioner i 1987 (fælleserklæringen). Alligevel var reformen i flere omgange ved at falde på gulvet. Hvis man sammenligner med det tilsvarende

trepartsforløb i 2011-12, var betingelserne derimod ikke opfyldt. Vi starter i 1987.

Den varige trepartsreform

Fælleserklæringen er et eksempel på, at politik i høj grad beror på uforudsete hændelser og resulterer i ikketilsigtede konsekvenser. Personlige uformelle relationer spiller en afgørende rolle, når man skal finde løsninger i det spegede spil. Men den komplicerede proces, der førte til indførelsen af arbejdsmarkedspensioner (AMP), betød en egentlig samfundsreform med langsigtede konsekvenser. Bagtæppet var årelange slagsmål, der havde kulmineret med et politisk indgreb i overenskomstforhandlingerne og følgende omfattende proteststrejker i 1985.

I 1987 var der dog gennemført markante lønstigninger ved overenskomstfornyelserne, men kort efter blev økonomien forværret. Konkurrenceanen måtte forbedres, og samtidig var der et behov for øget privat opsparing. Det harmonerede med fagbevægelsens ønske om gennemførelse af arbejdsmarkedspensionsordninger. Parterne havde noget at bytte med. Resultatet blev en aftale, der med omlægning af afgifterne adresserede konkurrenceanen sammen med fagbevægelsens tilslutning til, at omkostningsudviklingen ikke måtte overstige udlændets. Det blev til LO-sloganet 'Hellere jobfest end lønfest'.

Et trepartsudvalg blev nedsat til at undersøge modeller for en ny arbejdsmarkedspensionsordning. Hovedtanken var, at pensionssystemet skulle gennemføres via overenskomsterne, men regeringen gav tilsagn om at bidrage med nødvendig supplerende lovgivning. Arbejdsgiverne var betænkelige, og politisk taktik spændte ben for dele af fagbevægelsens ønsker, men de nye pensionsordninger blev et samarbejdsprojekt mellem parterne.

Som Anders Eldrup, dengang medarbejder i Finansministeriet, har formuleret det: »Arbejdsmarkedspensionerne i den skala, vi fik dem op at køre, er den største enkeltstående reform siden Anden Verdenskrig«. Den blev startskuddet til, at der i de kollektive overenskomster fra 1990'erne kom stadig flere velfærdsemner. F.eks. efter- og videreuddannelsesrettigheder og løn under barselsorlov, der dermed både reguleres via lovgivning og overenskomster.

Det kuldsejlede trepartsforløb

Omvendt gik trepartsforhandlingerne i 2011-12 helt galt. De tog afsæt i fælles oplæg fra S og SF forud for valget i 2011. Oplægget ville redde efterlønnen gennem en forøgelse af arbejdstiden, hvilket fagbevægelsen skulle bidrage med ved trepartsforhandlingerne. Men da Radikale Venstre, der havde støttet både efterløns- og dagpengereformen, indtrådte i regeringen, blev grundlaget for et trepartsforløb markant ændret. Alligevel inviterede regeringen til forhandlinger om f.eks. en indsats mod social dumping, udbygning af efter- og videreuddannelse og forbedring af arbejdsmiljøet.

Der blev holdt fast i, at fagbevægelsen som betingelse for at opnå sådanne forbedringer stadig skulle bidrage med øget arbejdstid – i form af en begrænsning af ferie/feriefridage eller helligdage. Det viste sig efterhånden, at LO ikke i tilstrækkelig grad havde baglandet med. Når Radikale Venstre blokerede for tilbagerulning af den forrige regerings forringelser, var det ikke særlig interessant at skulle give afkald på fridage eller lignende. I sidste ende var det endda Metal, der væltede spillet. Metal har ellers været et forbund med en pragmatisk linje, parat til at støtte initiativer i samarbejde med Socialdemokratiet.

Hvorfor virkede det i 1987 og ikke i 2012?

Fælleserklæringen er ikke kun vigtig, fordi den er det hidtil eneste eksempel på et trepartsforløb med et væsentligt samfundsmæssigt reformperspektiv. Den er også vigtig, fordi processen viser komplikationerne ved sådanne forsøg. Formuleringen af den præcise dagsorden og udfaldet af forhandlingerne synes i høj grad at være udtryk for et tilfældigt sammenfald af særlige omstændigheder.

Under trepartsforhandlingerne i 2011-12 viste det sig, at forhandlerne fra de store fagforbund i LO ikke havde prokura, og at der i realiteten heller ikke var noget at bytte med. Det startede som et forsøg på at redde efterlønnen, men da det faldt til jorden, forsvandt grundlaget for at arbejde mere. Det var fra LO's side tænkt som det store projekt, en slags pay back-time, der skulle bevise rigtigheden af at slutte op om SF og Socialdemokratiets politikudvikling. Men LO overspillede kortene og regnede med, at den pris, regeringen forlangte (de to fridage af en eller anden art), nok skulle glide ned, selv om mange udtalte sig mere eller mindre negativt. Det holdt ikke.

Ny runde – nye problemer?

Hvad så nu? Det er tydeligt, at regeringen har forsøgt at tilrettelægge et forløb, hvor man undgår problemerne fra det sidste fejlslagne forsøg. Der er gennemført en omhyggelig forberedelse gennem uformelle kontakter, og beskæftigelsesminister Jørn Neergaard Larsen kender fra sin fortid i Dansk Arbejdsgiverforening og Djøf alle krinkelkrogene i den danske model. Det kan ses som et forsøg på at forenkle forløbet, at regeringen i kommissoriet har lagt sig fast på, at der ganske vist skal forhandles en række forskellige temaer, men at man skal forhandle et tema færdigt ad gangen. Regeringen har samtidig givet løsningen af flygtningenes integration på arbejdsmarkedet førsteprioritet.

Spørgsmålet er, om man kan få parterne til at tage ansvar for aftaler på dette område uden sikkerhed for, at der i de efterfølgende runder kan nå enighed om spørgsmål, der fra parternes side – og ikke mindst deres medlemmer – har større betydning. I en overenskomstforhandling er det også almindelig praksis, at enkeltspørgsmål forhandles færdige i tur og orden. Men det er samtidig sådan, at disse aftaler først er en realitet, når der foreligger et samlet forlig.

De første reaktioner fra baglandet synes at vise, at der i mange organisationer vil være modstand mod at binde sig til en aftale om flygtningeområdet uden

sikkerhed for, at eksempelvis de arbejdsløse medlemmer og elever og lærlinge uden praktikplads også bliver tilgodeset. Allerede i efteråret fik regeringen reelt gennemført et trepartsforløb, da der blev foretaget en justering af dagpengesystemet på baggrund af resultaterne fra den kommission, der havde repræsentation af alle parter. For fagbevægelsen var det dog en mangel, at problemerne med dagpenge for de atypisk ansatte ikke blev løst. Et udvalg er i gang med arbejdet, og det vil være et oplagt tema i en senere runde af det igangsatte trepartsforløb.

Det mest ejendommelige skridt, som V-regeringen har foretaget i en trepartsammenhæng, var nedlæggelsen af Pensionskommissionen – selv om kommissionen ikke var langt fra at have afsluttet sit arbejde. Det var meningen, at der her skulle udvikles forslag til løsning af samspilsproblemerne mellem arbejdsmarkedspension og det almindelige pensionssystem. Problemer, der går helt tilbage til fælleserklæringen fra 1987. Derfor ville det være et oplagt emne i et nyt trepartsforløb, men nu mangler man gennemarbejdede forslag. Men først gælder det integrationsindsatsen. Spændende bliver det.

FAOS

12.02.16